

“NOVE RELIGIJE? A MISLITE KRŠČANSTVO?”

Sodobno poganstvo na Slovenskem

Aleš Črnič

163

IZVLEČEK

Članek temelji na etnografski raziskavi sodobnih alternativnih religijskih in duhovnih skupin na Slovenskem, pri čemer se posebej osredotoči na t. i. neopoganske skupine. V prvem delu predstavlja neopoganstvo, kot se je na Zahodu razmahnilo v drugi polovici 20. stoletja v okviru novih religijskih gibanj, nato v osrednjem delu sistematično prikaže neopoganske in staroverske skupine, ki so v zadnjih letih dejavne v Sloveniji, da bi v sklepnem delu predlagal njihovo klasifikacijo.

Ključne besede: sodobno poganstvo, neopoganstvo, staroverstvo, rodna vera, nova religijska gibanja

ABSTRACT

The article is based on an ethnographic research of contemporary alternative religious and spiritual groups in Slovenia, focusing in particular on so-called “Neo-pagan” groups. Its first part presents Neo-paganism as it flourished in the West in the second half of the 20th century as one of many new religious movements; the central part systematically presents the Neo-pagan and Old Believer groups which have been active in Slovenia in recent years to suggest a classification in the final part.

Keywords: contemporary paganism, Neo-paganism, Old Believers, native religion, new religious movements

Uvod

Spomin na predkrščansko obdobje – bodisi realen bodisi fikcijski – je v moderni slovenski kulturi dokaj dobro prisoten. Obuja ga recimo znameniti Prešernov ep iz sredine 19. stoletja *Krst pri Savici*, v katerem predkrščanske prednike Slovencev predstavlja predvsem lik Črtomira.¹ V 20. stoletju sta zanimanje (predvsem mladih bralcev) za način življenja naših starodavnih prednikov najbolj učinkovito vzpodbujali povesti Janeza Jalna *Bobri* (1942/43) in Frana Saleškega Finžgarja *Pod svobodnim soncem* (1912). Prva nadvse živo opisuje štiri tisočletja oddaljen svet koliščarjev na prostoru današnjega Ljubljanskega barja in njihovo

---

¹ Zgodovinske informacije je naš največji romantični pesnik črpal pri kranjskemu polihistorju iz 17. stoletja Janezu Vajkardu Valvazorju.

sprejetje matricentrične religije s čaščenjem boginje.² V drugi, bolj izrazito narodno zavedni povesti, pa glavni junak Iztok, sin staroste Svaruna, v 5. stoletju spoznava bizantinski način vojskovanja in njihovo kulturo – vse seveda z namenom, da bi spoznanja prinesel nazaj v svojo precej idealizirano prikazano slovansko skupnost.

In kdo ne pozna Kekca, znamenitega mladinskega junaka, ki je vsaj od sredine prejšnjega stoletja dalje, ko so na osnovi tridelne povesti Josipa Vandota, objavljene med letoma 1918 in 1924, posneli prvi slovenski (tudi z beneškim levom nagrajeni) mladinski film, ena najbolj prepoznavnih ikon slovenske popularne kulture.³ Lik Kekca, neustrašnega in radoživega pastirčka, zaščitnika nemočnih, predstavlja tipično mitično herojsko figuro. Nekateri njegovi literarni sopotniki so očitno oblikovani na osnovi starodavnih slovanskih mitičnih bitij. To velja za divjega lovca Bedanca (pred katerim Kekec v prvem delu rešuje krhkega in plašnega zeliščarja Kosobrina), ki mu mnogi pripisujejo povezave z Vedomcem (znan tudi kot Vejdamec, Vedaunc, Vedavec in tudi Bedanec) – nekakšnim temnim in strašnim nasprotjem Kresnika (Ovsec 1991: 475 in Kropelj 1998: 163–64). Še bolj očitna je povezava Kekčeve nasprotnice iz drugega dela – hudobne stare zeliščarice Pehte – s slovansko Pehtro babo, ki jo v ruski mitologiji poznajo pod imenom Jaga baba, očitno pa je povezana z italijansko Befano, nemško Berchto (tudi Perchto) in francosko tante Aire (Blažič 2010 in Šaver 2005: 167–72). V tretjem delu srečamo še eno mitično figuro – starega modreca Vitranca, ki (v več kot prepričljivi upodobitvi slovenske igralske legende Jožeta Zupana) osupljivo spominja na več kot tri desetletja mlajšega Gandalfa iz hollywoodskega planetarnega hita *Gospodar prstanov*.

Predkrščanski mitični elementi pa se ne skrivajo zgolj v slovenski literaturi in pop kulturi, vsaj do neke mere so seveda še živi v ljudskem izročilu. To se kaže v nekaterih ljudskih pesmih, številnih običajih ob nekaterih praznikih (tudi tistih, ki jih dojemamo kot predvsem krščanske, npr. božič in velika noč), pustnem karnevalu (predvsem očitno o tem pričajo ptujski kurenti in belokranjski Zeleni Jurij) itd. Še več, nekateri domnevajo, da je poleg omenjenih običajev vse do današnjih dni preživel tudi del pristnega starodavnega predkrščanskega duhovnega izročila. TV Slovenija je npr. v zadnjih letih posnela tri dokumentarce Jadrana Sterleta, ki na temelju raziskav Pavla Medveščka (1992 in 2006) prikazujejo starodavne mite in legende zahodne Slovenije, osredotočajo pa se tudi na obrede in v njih uporabljane artefakte, ki naj bi po mnenju nekaterih preživeli vse do danes. *Med hribi kačjih glav* (2004, 48 minut) pripoveduje o mitu o veliki kačji ribi, ki se je ohranil do sredine dvajsetega stoletja med domačini na Banjski planoti v okolici kraja Lokovec, in prikaže niz kamnov v obliki kačje glave, ki naj bi imeli posebno duhovno moč, zato naj bi jih ljudje do nedavnega

² O tem, da starodavno čaščenje boginje na ozemlju današnje Slovenije ni zgolj literarni izmislek, priča domnevno najstarejša popolna človeška upodobitev na našem ozemlju, kipec Črne boginje (glej Makarovič 1998). Kipec, ki naj bi bil izdelan okoli leta 2.200 pr. n. št., so našli na ljubljanskem barju, na ogled je v Narodnem muzeju.

³ Prvi slovenski mladinski film *Kekec*, posnet leta 1951, so predvajali v več kot 30 državah. Sledila sta mu prvi slovenski barvni film *Srečno, Kekec!* leta 1963 in pet let kasneje še *Kekčeve ukane*. Celotna trilogija je še danes neverjetno priljubljena med otroki (seveda predvsem v filmski, do neke mere pa tudi v knjižni obliki).

uporabljali tudi v posebne obredne namene. *Jelenk: sveta gora starovercev* (2008, 48 minut) je zgrajen okoli povedk o Babji jami, ki naj bi bila vse do prve svetovne vojne središče starovercev. Prikaže tudi škatlo z vtisnjeno letnico 1920, polno predmetov, ki naj bi jih uporabljali za prerokovanje – mogoče vse do današnjih dni, vendar domnevne prerokovalke o tem nočejo govoriti. Film celo rekonstruira domnevno edini do danes preživel obred, to je obredno umivanje pred jamo, ki naj bi bila bivališče dobre bele kače. *Osvatina: poganski ogenj* (2009, 30 minut) prikazuje obredno kurjenje drevesnega čoka/panja na Idrijskem in na Krasu na marčevski mlaj, ko se zima prelomi v pomlad. S kurjenjem drevesa (običajno hrasta), ki naj bi bilo pri starovercih simbol boginje Mokoš, so ljudje pregnali zle duhove iz hiš in tudi iz sebe (v ta namen so jedli v ognju pečeno repo).

Omenjeni filmi se ob prikazovanju povedk in mitologij tudi bolj ali manj eksplicitno sprašujejo (predvsem *Jelenk*), ali so verovanja in obredje t. i. starovercev preživel do danes. In to je vprašanje, s katerim se (vsaj do neke mere) sooča tudi avtor pričujočega članka v svojih raziskavah novih religijskih gibanj. Podatki o sodobnih alternativnih religijskih in duhovnih skupinah na Slovenskem, zbrani z etnografskimi raziskovalnimi metodami v zadnjem desetletju,⁴ namreč razkrivajo kar nekaj skupin, ki se sklicujejo bodisi na t. i. neopogansko bodisi na staroversko tradicijo. Pričujoči članek tako najprej predstavlja neopoganstvo, kot se je na Zahodu razmahnilo v drugi polovici 20. stoletja v okviru novih religijskih gibanj, nato v osrednjem delu sistematično prikaže neopoganske in staroverske skupine, ki so v zadnjih letih dejavne v Sloveniji, v sklepnem delu pa predlaga njihovo klasifikacijo.

Neopoganstvo kot novo religijsko gibanje

Beseda pogan izhaja iz latinske besede *pagus*, ki dobesedno pomeni vaško, ruralno. Zgodnji kristjani so jo uporabljali za označevanje predkrščanskih (nejudovskih) verovanj, skozi stoletja pa je ohranila pejorativno konotacijo, ki vse do danes vsaj z vidika prevladujoče krščanske kulture vključuje tudi neciviliziranost. V drugi polovici 20. stoletja pa se – najprej predvsem v Veliki Britaniji in takoj zatem v ZDA, kmalu pa tudi v drugih delih zahodnega sveta – pojavijo skupine, ki častijo naravo in se pri tem sklicujejo na različne predkrščanske tradicije, svojo dejavnost pa razumejo kot sodobno poganstvo ali neopoganstvo (slednji izraz uporabljajo predvsem raziskovalci, praktikanti pa redkeje). O pravem gibanju lahko začnemo govoriti nekje v sedemdesetih letih, kar se najbolj kaže skozi množico neopoganskih festivalov. Razmah organiziranih neopoganskih aktivnosti se zgodi v posebnem družbenem kontekstu tistega časa, ki ga na Zahodu zaznamuje predvsem mladinska kontrakultura. Takrat se v splošnem iskanju alternativ obstoječi ureditvi družbenega in kulturnega življenja pojavijo tudi številna alternativna religijska in duhovna gibanja. Ena izmed jasno razvidnih linij znotraj izjemno eklektičnega (in mnogokrat tudi zelo sinkretičnega) nabora novih religijskih gibanj je tudi pojav sodobnega poganstva.

⁴ Podrobnosti o raziskavi so dostopne na www.religije.info (glej tudi Črnič in Lesjak 2006).

Izvori sodobnega poganstva pa so seveda starejši, segajo vsaj v 19. stoletje, ko se na Zahodu razmahne romantično navdušenje nad starodavnimi kulturami in njihovim domnevno pristnim duhovnim znanjem. Na temelju večstoletne evropske okultne tradicije takrat nastanejo nekatera ezoterična združenja, ki pomembno vplivajo na pojav in razmah neopoganstva, med najpomembnejšimi v tem smislu sta zagotovo Teozofsko društvo in Red zlate zore. Teozofsko društvo,⁵ ki je na eklektičen in sinkretičen način promoviralo ideje zahodnega okultizma skupaj z nekaterimi hindujskimi in budističnimi idejami, sta z namenom negovanja duhovnih principov in iskanja pristnih resnic leta 1875 v New Yorku ustanovila Helena Petrovna Blavatsky (1831–1891) in Henry Still Olcott (1832–1907). Do takrat podobne organizacije še ni bilo, zato je imela izjemno velik vpliv na razvoj alternativnih duhovnih praks skozi celo 20. stoletje.

Le nekaj let za Teozofskim društvom so v Londonu ustanovili še eno okultno združenje, Hermetični red zlate zore, ki je promoviral predvsem astrologijo, hermetično kabalo in alkimijo. Red je bil hierarhično organiziran po zgledu v tistem času precej popularnih prostozidarskih lož, uporabljali so tudi podobne iniciacijske obrede (edina večja razlika je bila v tem, da so v nasprotju s prostozidarji v svoje vrste sprejemali tudi ženske). Eden najbolj znanih članov je bil tudi razvpiti okultist in mistik Aleister Crowley (1875–1947), ki je v začetku 20. stoletja ustanovil še en okultni red, znameniti Ordo Templi Orientis (O.T.O.), red vzhodnega templja oz. red orientalskih templjarjev.

Crowleyev vpliv na razvoj sodobnega zahodnega okultizma je velik. Med drugimi se po njem zgleduje tudi Gerald Gardner (1884–1964), nekdanji tudi sam iniciiranec v O.T.O., sredi 20. stoletja pa predvsem eden najbolj vplivnih promotorjev sodobnega čarovništva, znanega kot wicca.⁶ Kot uradnik britanskega imperija je celo kariero preživel v Aziji, kjer se je navdušil nad magijo, po upokojitvi in vrnitvi domov pa je pričel študirati tudi zahodni okultizem. Kmalu se je razglasil za iniciiranca v starodavno čarovništvo in pridobil prve privrženca, ki jih je organiziral v majhne skupine (v angleščini 'coven'), ki so vse do danes tipična organizacijska oblika wicce in praviloma štejejo 12 članov (v nobenem primeru pa ne manj kot štiri in ne več od 26). Leta 1954 je napisal knjigo *Čarovništvo danes* in v njej postavil temelje t. i. gardnerijske wicce (Chryssides 1999: 337).

⁵ Teozofija je skoraj zagotovo že celo stoletje prisotna tudi na pri nas, saj so se že konec 19. stoletja nekateri slovenski intelektualci z njo srečevali med študijem na Dunaju, v Gradcu in Pragi. Formalno se je institucionalizirala junija 1923 z ustanovitvijo Teozofske družbe v Ljubljani. Šele kasneje, leta 1925, je bilo ustanovljeno Jugoslovansko teozofsko društvo, ki je prirejalo predavanja (tudi v Sloveniji) in leta 1927 začelo v Zagrebu izdajati revijo "Teozofija". Slovenski pesnik Oton Župancič se je s teozofijo srečal v Nemčiji 1908 in je teozofske prvine pogosto vpletal v svoje pesmi, znana teozofinja pa je bila tudi svetovna popotnica in pisateljica Alma Karlin (glej Šmitek 1986: 153-196). Kmalu po II. svetovni vojni je bilo ponovno registrirano teozofsko društvo, ki se je po letu 1975 razcepilo na stare in mlade teozofe. Slednji so ustanovili skupino "Bratstvo", ki pa jo je matična organizacija leta 1984 odpravila. Teozofsko društvo ima danes približno 40 članov, izdaja spletni časopis Teozofske novice in prireja različne dejavnosti (glej <http://teozofija.info>). Iz teozofije so izšli tudi pri nas prisotni antropozofi Rudolfa Steinerja, ki poleg duhovnih elementov v slovenski prostor vnašajo predvsem alternativne pedagoške prakse (v Ljubljani delujejo waldorfska gimnazija, osnovna šola in vrtec (glej www.waldorf.si)).

⁶ Pripadniki sodobnega čarovništva so za označevanje svoje dejavnosti tudi v širšo rabo vpeljali besedo 'wicca', staroangleško različico sodobnejše 'witchcraft' – čarovništvo, ki ima v krščanski kulturi že stoletja predvsem negativno konotacijo.

Sodobno čarovništvo je eden ključnih delov sodobnega poganstva, ki je nekakšen krovni pojem za označevanje množice izjemno heterogenih skupin raznovrstnega izvora in dejavnosti, oz. “niza različnih sodobnih tradicij in praks, ki razumejo naravo kot nekaj svetega in živega, in pri tem črpajo iz poganskih religij preteklosti, pri čemer uporabljajo obredje in mite kreativno, prirejajo skupne festivale in obeležujejo skupne praznike in so običajno politeistične, panteistične in/ali duoteistične, vsaj glede pojmovanja moške in ženske narave svetega/božjega, zato v svoje panteone vključujejo tako moška kot tudi ženska božanstva” (Clarke 2006: 437).

Običajno torej s pojmom neopoganstvo (ali tudi sodobno poganstvo) označujemo sodobne interpretacije in revitalizacije predkrščanskih religij, npr. sodobno čarovništvo, druidstvo, nordijski asatru (heathenizem), slovansko staroverstvo,⁷ navdušenje nad keltsko duhovno zapuščino, (neo)šamanizem itd. Nekateri veje sodobnega poganstva primarno črpajo iz starodavnih tradicij nezahodnega sveta, npr. severnoameriških Indijancev, afriške jorube in santerije, starodavne egipčanske civilizacije, majevskih verstev, pa tudi tibetanskega budizma itd.

Nekateri neopoganske skupine so zelo jasno strukturirane, člani morajo včasih izpolnjevati določene pogoje, neredko vstop v skupnost spremlja tudi formaliziran obred iniciacije. Druge skupine so organizirane manj formalno in članstvo ni jasno določeno. Posamezne skupine črpajo iz različnih mitologij, nekatere izvajajo bogatejše obredje, dejavnosti nekaterih drugih pa so veliko manj ritualizirane. Večina skupin tako ali drugače obeležuje glavne praznike, ki se nanašajo na naravni cikel koledarskega leta. Pogosto gre za starodavne praznike keltskega izvora, to so Imbolc ali Oimelc (tudi Candlemas) (2. februarja), Beltane (30. aprila/1. maja), Lughnasadh/Lammas (31. julija/1. avgusta) in Samhain/Hallowe'en (31. oktobra/1. novembra), poleg njih pa tudi za čaščenje sončevih obratov, torej zimskega (21. decembra) in poletnega (21.-23. junija) solsticija ter spomladanskega (21. marca) in jesenskega (21. septembra) enakonočja.⁸

Pri neopoganstvu gre nemara res za prevladujoči okus čudno in na prvi pogled otročjo dejavnost, v kateri pa ne moremo spregledati pristnega iskanja globljega smisla. Sodobno poganstvo si aktivno prizadeva za pristno duhovno izkušnjo v utopično skonstruiranih skupnostih, kot v svoji študiji neopoganskih festivalov prepričljivo pokaže Sarah Pike (2001).

Pri tem ga ženejo različna tipično sodobna hrepenenja: hrepenenje po nepokvarjeni naravi (ekologija), hrepenenje po samoizpolnitvi, iskanje

⁷ Omeniti velja, da slovanski staroverci za poimenovanje svojih dejavnosti ne sprejemajo oznake (neo)poganstvo. Vendar pa sodobne empirične in teoretske raziskave iz analitičnih razlogov v sodobno pogansko področje vseeno umeščajo tudi staroverstvo.

⁸ Lughnasadh/Lammas je bil izvorno tudi praznik prve žetve, Samhain obeležuje njen konec. Slednji je znan predvsem kot keltsko novo leto, tudi tradicionalno pa je vseboval elemente čaščenja mrtvih, kar se še danes odraža v pri nas razširjenem dnevu mrtvih. Značilno je prevzemanje (in reinterpretiranje) teh starodavnih praznikov s strani kasnejših kultur, npr. krščanska božič in praznik vseh svetih, ali pa v naših krajih še danes razširjeni sekularni prvomajski kresovi.

seksualne svobode, nezadovoljstvo nad tradicionalnimi religijskimi institucijami, povečevanje ženskega principa (feminizem) itd. Vse to so tipični motivi, ki motivirajo poznomodernega posameznika, značilni so tako za različna področja naših potrošniških družb kot tudi za sodobno novodobniško in drugo alternativno duhovnost.⁹

Neopoganstvo na Slovenskem

168

Zadnje dni oktobra 2004 sem se odzval vabilu zavoda Vrbov log in se odpeljal v vasico blizu Krškega na praznovanje samhaina, keltskega novega leta. Praznik, danes znan tudi kot noč čarovnic, obeležuje čas, ko "bog umre, da bi se ponovno rodil 21. decembra na yule" (intervju z voditeljico Vrbovega loga, 30. 10. 2004). Leto prej je skupinica navdušencev na istem mestu, v brunarici nad Ajdovsko jamo, priredila občutno večje praznovanje,¹⁰ tokrat pa je bilo (tudi zaradi finančnih razlogov) srečanje bolj komorno. A zato nikakor ne manj zanimivo – poleg gostiteljev, živahne voditeljice Vrbovega loga in keltskega šamana (domnevno enega izmed sedmih, ki naj bi delovali po različnih delih Evrope in med seboj komunicirali telepatsko) – so se dogodka udeležile še dve ali tri priletne članice skupine, nekaj radovedne mladeži iz okoliških krajev in vabljeni sedemčlanska skupina z Dunaja, med njimi tudi wiccanska svečenica Miss Purple in Shadow Viper, Indijanec plemena Cherokee.¹¹ Dvodnevno praznovanje je potekalo v duhu predavanj in t. i. delavnic: o sodobnem čarovništvu, mitologiji in obredju severnoameriških Indijancev, keltskem šamanizmu ter o zgodovinskem nastanku wicce in o wiccanskem obredju. Uvodni in zaključni obred praznovanja so zaznamovali risanje obrednega kroga, obredno čiščenje z žajbljevim dimom, klicanje raznih božanstev in izrekanje dobrih želja za samo praznovanje, kakor tudi za vse sodelujoče in sploh za vsa živa bitja. Izvajanje obredov je bilo zaradi slabega vremena deloma okrnjeno, je pa obilica dežja ustvarila čarobno vzdušje na kraškem polju pod brunarico, iz katerega je na vseh koncih vrela voda. V takšnih razmerah obisku Ajdovske jame, neolitskega svetišča, ki je zaradi v njej prebivajoče kolonije netopirjev del leta zaprt za obiskovalce, ni bilo težko pripisati nekaj mističnega.

Prijetno in inspirativno praznovanje je pustilo vtis o precej razpršenih, eklektičnih in v določeni meri tudi sinkretičnih aktivnostih Vrbovega loga. Vtis, ki ga v veliki meri lahko posplošimo tudi na ostale neopoganske dejavnosti v Sloveniji,

⁹ Z novodobniško duhovnostjo mislimo na t. i. new age – izrazito eklektično in sinkretično gibanje, ki od sedemdesetih let 20. stoletja dalje s prakticiranjem različnih 'holističnih' metod razvijanja 'umatelesa-duha' promovira spremembo naših materialistično orientiranih družb in kultur v smeri proti 'novi dobi' duhovnosti, harmonije in prevlade mehkega – ženskega principa (za podrobnejše informacije o novodobniški duhovnosti glej Ban 2008, Lavrič 2002 in Črnič 2007). Z drugo alternativno duhovnostjo pa tukaj mislimo na vse ostale (nenovodobniške) oblike duhovnosti, ki v zadnjih desetletjih bolj ali manj uspešno prosperirajo izven velikih uradnih religijskih institucij (predvsem – ne pa izključno – znotraj konteksta novih religijskih gibanj).

¹⁰ Eno od delavnic naj bi vodil takrat glavni gardnerijanec, za zabavo pa je poskrbela takrat sicer še ne širše popularna Katalena.

¹¹ Kot nekakšna opazovalca sva se praznovanja udeležila tudi pisec pričujočega članka skupaj s svojo bivšo študentko, ki je nedolgo pred tem izdelala diplomsko nalogo na temo sodobnega čarovništva.

ki se dogajajo v različnih skupinskih kontekstih, tako znotraj registriranih verskih skupnosti kot v posamičnih društvih ali v zgolj neformalno organiziranih skupinah.

Med 43 verskimi skupnostmi, registriranimi pri Uradu za verske skupnosti,¹² so vsaj štiri tako ali drugače povezane z neopoganskimi idejami in praksami: Svobodna katoliška cerkev, Bela gnostična cerkev, Univerzalna verska skupnost vzhajajočega sonca in Duhovna skupnost Oriš – energij narave. Predvsem prvi dve sta v svojih dejavnostih izrazito eklektični (do neke mere to velja tudi za tretjo), medtem ko so izvori idej in praks zadnje skupnosti dosti bolj jasno zamejeni.

Svobodna katoliška cerkev

Svobodna katoliška cerkev (SKC) je formalizirala svoje delovanje že za časa socialistične Jugoslavije, leta 1984. Svoje izvore locirajo v Staro katoliško cerkev, ki se je leta 1873 odcepila od Rimskokatoliške cerkve, med ključnimi viri duhovnega znanja pa slovenski pripadniki omenjajo predvsem teozofijo.¹³ V spletni predstavitvi svojo skupnost označijo za “ezoterično gnostično cerkev vodnarjeve dobe” (www.skc-slo.si). Od samih začetkov delovanja je predstavljala SKC enega prvih virov novodobništva na Slovenskem in skozi celotna devetdeseta leta 20. stoletja je bila eden glavnih promotorjev novodobniških idej in praks. Prirejali so najrazličnejše duhovne seminarje in delavnice, nekaj let so izdajali tudi Vodnarjev list, prvo novodobniško publikacijo pri nas. V začetnem obdobju so imele pomembno mesto v njihovem delovanju tudi azijske ideje, predvsem karma in reinkarnacija, prirejali so tudi delavnice tantrične joge. Vse do danes, ko imajo po lastnih navedbah v Sloveniji 18 duhovnikov,¹⁴ ostajajo njihove dejavnosti zelo eklektične. Srečujejo se redno enkrat mesečno.

Osrednja figura slovenske SKC vsa leta ostaja Aristid Havliček - Tili. V SKC ga je posvetil škotski škof, ki je tudi druid in pogan. Okoli leta 2007 se je tudi Havliček navdušil nad druidstvom in britanskim neopoganstvom, osebno se je seznanil z britansko wiccansko sceno in z ljudmi iz kroga okoli znamenite neopoganske knjigarne Atlantic Book Shop. Tako je neopoganstvo postalo pomembna sestavina dejavnosti slovenske SKC; njen vodja trdi, da je “hkrati kristjan in pogan, saj ni smiselno ločevati med krščanstvom in poganstvom” (intervju, 17. 8. 2010). Večina ostalih članov SKC ni poganov. Sčasoma je Havličekovo navdušenje nad britanskim neopoganstvom pripeljalo do formiranja bolj jasno neopogansko usmerjene skupine Pan pogan, ki pa jo predstavljamo v nadaljevanju (po predstavitvi formalno registriranih verskih skupnosti z neopoganskimi elementi).

---

¹² Celoten seznam pri nas delujočih verskih skupnosti je dostopen na http://www.uvs.gov.si/si/delovna_podrocja/register_cerkva_in_drugih_verskih_skupnosti/.

¹³ K nam je cerkev, ki je del mednarodne Liberalne katoliške cerkve (Liberal Catholic Church), prišla iz Hrvaške. Kot začetnika omenjajo Arnolda Harrisa Mathewa, ki je izstopil iz RKC in postal škof Stare katoliške cerkve. Mathew je v cerkev posvetil Jamesa Ingalda Wedgwooda, bivšega anglikanskega duhovnika, ki je leta 1904 postal teozof, leta 1916 pa škof gibanja, ki je tri leta kasneje formalno preraslo v Liberalno katoliško cerkev.

¹⁴ Od tega je 11 duhovnic; a vsi štirje nosilci pravice do opravljanja svetih maš so moški (v kratkem naj bi se jim vendarle pridružila prva ženska).

Bela gnostična cerkev

Druga verska skupnost, ki v svoje izjemno pestre dejavnosti vključuje tudi elemente šamanizma in afriškega poganstva, je bila registrirana kot verska skupnost leta 1999. Izšla je iz Bele gnostične cerkve, kot je nastala sredi sedemdesetih let 20. stoletja v Čikagu, kjer je bil v skupnost iniciiran tudi Živorad Mihajlovič Slavinski. Leta 1980 je organiziral prvi gnostični intenziv (poznani tudi kot intenziv razsvetljenja) v Beogradu, dve leti za tem tudi v Ljubljani. Okrog te dejavnosti je pri nas nastalo Društvo psihotronikov, v okviru katerega se je redno tedensko zbiralo med 30 in 50 članov. V devetdesetih njihovo delovanje zamre, konec devetdesetih pa pod drugim novim vodstvom nastane nova Bela gnostična cerkev, ki poleg intenzivov razsvetljenja ponuja še množico drugih dejavnosti, med njimi tudi šamanistične delavnice, iniciacije Ifa, Oriše, Babalawo itd. Nova cerkev je tako v svojih dejavnostih veliko bolj eklektična in sinkretična od stare, imela naj bi deset polnopravnih članov, njene dejavnosti pa potekajo tudi (če ne predvsem) v okviru zasebnega centra Altorion (www.althorion.net).

170

Univerzalna verska skupnost vzhajajočega sonca

V okviru leta 2003 registrirane verske skupnosti se v koči na Hočkem Pohorju bolj ali manj redno zbira do 15 članov, ki poleg osebnih praznikov (rojstva, poroke ipd.) praznujejo enakonočja in Sončeve obrate. Koča je last vodje skupnosti, ki je bil sprva fasciniran nad slovansko mitologijo, nakar je ugotovil, da o njej ne najde dovolj kompetentnih virov, potem pa se je obrnil bolj proti keltski tradiciji, ki pa jo razume in prakticira "ne preveč strogo, temveč zelo odprto" (intervju, 8. 12. 2010). Skupina ne deluje navzven in si ne prizadeva navezovati stikov s somišljeniki, ampak je povsem usmerjena vase – njeni člani si prizadevajo za pristno življenje v skladu z naravo in njenimi zakoni.

Duhovna skupnost Oriš – energij narave

Razmeroma nedavno se je v Sloveniji pojavila še ena prepoznavna skupnost, ki je v svojih dejavnostih jasno zamejena in občutno manj eklektična od doslej obravnavanih. Duhovna skupnost Oriš – energij narave, ki je svoje delovanje uspešno registrirala pri Uradu za verske skupnosti leta 2007, zvesto sledi tradiciji čaščenja narave in iz nje izvirajočih "duhovnih energij", kot se je razvila v Afriki (predvsem v jugozahodni Nigeriji in v Beninu) pri ljudstvu Joruba (znana je tudi pod imenom Ifa).¹⁵ Na spletnih straneh skupnosti, kjer lahko najdemo seznam 48 zemeljskih duhov Oriš (od skupaj 401), v katere so bili doslej iniciirani Slovenci, objavljajo tudi bogat letni koledar dogodkov (www.orisa.si). Uradnih podatkov o članstvu ni, kompetentna ocena aktivnih pripadnikov pa bi le težko presegla 20 ali največ 30 oseb.¹⁶

¹⁵ Tradicija čaščenja Oriš se je skupaj z afriškimi emigranti že pred stoletji preselila tudi na druge celine, najbolj prisotna je v Južni Ameriki: v Braziliji je znana kot Condomble, na Kubi pa kot Santeria.

¹⁶ Duhovna skupnost Oriš – energij narave, se je aprila 2010 celovito predstavila v Mestnem muzeju Ljubljana v okviru večletnega projekta Muzeji povezujemo.

Poleg predstavljenih štirih uradno priznanih verskih skupnosti, ki v svoje delovanje bolj ali manj jasno vključujejo tudi neopoganske elemente, v Sloveniji deluje še nekaj skupin, ki sicer niso uradno registrirane kot verske skupnosti, vendar pa so v svojih intenzivnih in javno zaznavnih dejavnostih še bolj jasno neopoganske.

Pan Pogan

Kot smo že omenili, se je okoli majhne skupine navdušencev nad (predvsem britanskim) neopoganstvom iz Svobodne katoliške cerkve postopoma razvila jasno razvidna neopoganska skupina, ki danes deluje ločeno od SKC, imenuje pa se Pan pogan. Formalno je organizirana kot društvo, povezana je z Mednarodno pogansko federacijo (Pagan Federation International). Leta 2009 so izdali tri številke revije Pan pogan: prvi dve sta izšli v nakladi po 3.000 izvodov, tretja pa je zaradi finančnih težav izšla zgolj v elektronski obliki (dostopna je na www.panpogan.org). Lično oblikovana revija, ki jo je v celoti izdelala skupinica mladih entuziastov, je predstavila širok nabor tem, kot so boginja, druidi, bogovi z rogovi, neopoganstvo, čarovništvo, vampirizem, festivali (ostara, kresna noč), praslovansko ljudsko izročilo (Belobog in Črnobog) in stare slovanske boginje (Vesna, Dodola, Lada, Rusalka, Devana, Živa), legenda o vilinski kraljici Walesa – Rhiannon, Kelti v Rimu, bog Pan, intervjuji z lastnico knjigarne Antlantic Geraldin Beskin, koordinatorico Mednarodne poganske federacije Morgano, članom Reda zlate zore Nickom Farrelom, Aristidom Havličkom - Tilijem itd.

171

Istega leta, 2009, je društvo Pan Pogan v nekem ljubljanskem pubu organiziralo mednarodno pogansko konferenco. Približno 60 pretežno mladih obiskovalcev je spremljalo predstavitev uglednih tujih gostov: wiccanka Morgana je predstavila delovanje in cilje Mednarodne poganske federacije (www.paganfederation.org), Geraldine Beskin življenje in delo Aleisterja Crowleya, velika duhovnica templja boginje v Glastonburiju¹⁷ Jacqui Woodward-Smith je predavala o sodobnem pomenu boginje, Polona Sepe, ena vodilnih slovenskih novodobniških figur vse od osemdesetih let dalje, pa je predstavila povezave med tantrično jogo in poganstvom. Predstavitve so se zaključile s plesom, ki so ga udeleženci naslovili z “Boginja se vrača”, celotno konferenco pa so sklenili naslednji dan v Kamniški Bistrici z obredom, posvečenim boginji.¹⁸

Konec julija 2010 je društvo Pan Pogan priredilo celotedenski poganski tabor na Pohorju. Ves čas je na predavanjih, delavnicah in v obredih prisostvovalo

¹⁷ Angleško mestoce Glastonbury je eden od največjih svetovnih centrov novodobniških aktivnosti. V samem mestu in okolici se nahajajo številna arheološka najdišča, ki pričajo o intenzivnem predkrščanskem življenju v regiji – tukaj naj bi bil eden centrov starodavne keltske kulture –, prav tako pa se mesto ponaša z bogato krščansko zgodovino, o kateri priča tudi impresivna opatija v njegovem središču. Glastonbury je znan po enem največjih pop festivalov na svetu, ki je v zadnjih desetletjih privabil tudi množice novodobnikov (v letu 2011 med številnimi drugimi napovedujejo tudi nastop U2, Coldplay, Beyonce itd.).

¹⁸ “Obred smo skovali skupaj – vsakdo je dal svoj prispevek. Kot je v navadi, smo začrtali sveti krog in priklkali sile štirih strani neba. Nato smo izrekli svoje dobre želje v sveto jajce in ga zakopali v zemljo, z namenom, da obrodi dobre sadove. To je bil naš prvi skupni obred in upam, da bodo naslednji skupni obredi grajeni na izkušnjah prvega.” (Pan Pogan, letnik 1, številka 2, str. 37)

jedro 15 ljudi, nekateri dogodki pa so bili bolj obiskani (na vrhuncu naj bi bilo na taboru okoli 40 ljudi).¹⁹

Pan Pogan poganstvo pojmuje široko in inkluzivno, vanj uvrščajo vse predkrščanske ideje in prakse. Povezave s SKC ne zanikajo, poudarjajo pa predvsem povezave s teozofijo. Srečujejo se redno tedensko (ob torkih v najetih prostorih v Ljubljani) ob predavanjih in včasih tudi ob izvajanju kakega obreda (večinoma druidski obredi, včasih tudi kak obred iz tradicije Reda zlate zore). V svojih dejavnostih so zavestno eklektični.²⁰

Vrbov log in Borov log

172

Da se pri nas večina neopoganskih aktivnosti odvija mimo uradnih verskih skupnosti, dokazuje še en grozd opazno aktivnih skupin, ki so svoje delovanje zgradile okoli keltske tradicije. Na začetku poglavja smo strnjeno opisali praznovanje samhaina, keltskega novega leta, ki ga je priredila skupina Vrbov log. V zavodu s tem imenom so celo desetletje prirejali različne dogodke, delavnice in manjše festivale, osredotočene okoli slovenskega ljudskega izročila, v katerem so iskali vplive starodavne keltske tradicije. Skupaj s Posavskim muzejem Brežice so izvajali projekt rekonstrukcije keltskih artefaktov, kot so npr. noži, meči, kopja, sekire, štiti, oklepi ipd. Do nedavnega so večino dogodkov prirejali v sodelovanju s sestrsko skupino Borov log, leta 2010 pa so se očitno razšli in nastali sta dve bolj jasno ločeni skupini, Svibna in pleme Seretti.

Zavod Svibna

Svibna neposredno nadaljuje delo, ki ga je prej opravljal Vrbov log – ukvarjajo se z ohranjanjem kulturne dediščine, pri čemer poleg slovenskega ljudskega izročila velik del sicer močno ekološko usmerjenih dejavnosti še zmeraj posvečajo keltski tradiciji (maja 2010 so npr. organizirali enodnevni simpozij o keltskem izročilu pri nas). Nadaljujejo tudi sodelovanje s Posavskim muzejem, s katerim rekonstruirajo oblačila in ostale predmete keltskega plemena Tauriski. Formalno delujejo kot zavod za ohranjanje in trajnostni razvoj podeželja, del njihovih aktivnosti je usmerjen tudi v turizem. Pred Ajdovsko jamo je zavod Svibna decembra 2010 priredil enega izmed vsaj treh zimskih kresov v Sloveniji, ki ohranjajo jasno pogansko tradicijo. Kljub temu, da nekatere dejavnosti zavoda pritegnejo razmeroma veliko občinstva, pa bi verjetno le težko govorili o jasno strukturirani neopoganski skupini z aktivnim članstvom.

¹⁹ Poganskega tabora, ki je potekal pod vodilnim sloganom "Izstopi iz sence v čarovništvo v praksi!", naj bi se udeležil tudi par praktikantov nordijskega poganstva asatru, ki naj bi imelo nekaj privržencev predvsem v krogih heavy-metalske glasbene sukulture. Podrobnejše informacije o njihovem delovanju pri nas so zaenkrat nedosegljive – kratek čas je bilo aktivno spletno mesto www.asatru.si, ki pa že nekaj časa več ne deluje.

²⁰ "Naš glavni namen je priti v stik z mladimi in jim pokazati, da obstaja duhovnost ... Poganstvo je vse staro predkrščansko, poleg druidov in nordijskih tradicij tudi vsi šamani, tudi Oriša ..." (intervju z voditeljem društva Pan Pogan, 17. 8. 2010).

Pleme Seretti

Iz Borovega loga je leta 2010 zrastle bolj jasno zamejena in skoraj izključno v keltsko izročilo usmerjena skupina, ki se je poimenovala z imenom pleme Seretti – domnevno po starodavnem keltskem plemenu, ki naj bi prebivalo pod Pohorjem med Dravo in Muro. Na njihovi spletni strani (www.kelti.si) najdemo osnovne zapise o domnevno keltskih vrednotah, ki družijo člane plemena (kompetentna ocena bi se verjetno gibala okoli 10, maksimalno 15 članov) – ti so na fotografijah predstavljeni v rekonstruiranih domnevno keltskih oblačilih s praporjem in orožjem. V prvem letu delovanja so organizirali praznovanja ostare, beltane, kresne noči in samhaina, skozi celo leto pa so prirejali predavanja v kavarni Pri zelenem zajcu v Ljubljani. Da so njihove dejavnosti vsaj do neke mere sinkretične, je razvidno iz programa za leto 2011, ki med drugim napoveduje tudi kristaloterapijo in keltski reiki.

173

Wicca

Pred leti je Borov log poročal o majhni skupini mladih wiccanov, ki naj bi delovala pod njihovim okriljem. Spletna mesta in internetni forumi z wiccansko tematiko se pri nas periodično pojavljajo zadnjih deset ali petnajst let, a doslej so imeli vsi bolj kratko življenjsko dobo. Wicca je očitno vsaj do neke mere popularna predvsem med najstniško populacijo, prisotna je tudi v razmeroma aktivni heavymetalški glasbeni subkulturi. Tudi zgoraj predstavljeno društvo Pan Pogan poroča, da naj bi v njihovem okviru delovala skupina mladih wiccanov, a zaradi njihove nepripravljenosti javnega razkritja identitete z njimi nismo mogli priti v osebni stik. Po nekaterih ocenah naj bi bilo danes v Sloveniji “vsega skupaj okoli 40 wiccanov” (intervju s članom društva Pan Pogan, 17. 8. 2010), kar pa je po mnenju pisca pričujočega članka precej optimistična in zelo verjetno občutno pretirana ocena.

Staroverska župa Svetovid in Ajdi

Poleg angleškega neopoganstva, navdušenja nad keltskim izročilom in prakticiranja starodavnih afriških tradicij v zadnjih letih pri nas lahko zasledimo tudi aktivno obujanje slovanskih predkrščanskih verovanj.²¹ Okoli leta 2005 je nastala Staroverska župa Svetovid – vanjo so se kmalu zlili tudi Ajdi, ki so leta 2006 izdali dve številki revije Zarja, v kateri so predstavili stare slovanske običaje in praznike. Vodja župe je vojaški zgodovinar, ki je med pisanjem knjige (*Vojaška zgodovina bodočih Slovanov*, založba Jutro, 2006) “prišel v stik z voluhi, žreci, svečeniki na Češkem, v Ukrajini in Rusiji” (intervju, 24. 8. 2010). Sicer je zaposlen kot oskrbnik gradu Struga, kjer so leta 2010 odprli tudi staroversko sobo. Skupina, ki danes šteje med 10 in 15 bolj ali manj aktivnih članov, uporablja izraz rodna ali

---

²¹ Do obujanja starih slovanskih tradicij in do domnevno pristnih slovanskih panteonov, ki jih častijo staroverci pri nas in v drugih slovanskih družbah, so kritični nekateri etnologi, ki opozarjajo, da gre v številnih primerih za poljubne reinterpretacije zgodovinskih izročil, v nekaterih primerih pa celo za reinvencije nekaterih božanstev. Takšni procesi reinterpretacij in reinvencij so prisotni tudi v drugih neopoganskih tradicijah, ki se pri iskanju pristnih poganskih duhovnih izvorov pogosto lahko oprejo le na pomanjkljive zgodovinske vire.

stara vera, izraz (neo)poganstvo pa zavrača. Redno se srečujejo vsaka dva tedna na t. i. kolegijih (bodisi v gradu Struga bodisi v Ljubljani na voditeljevem domu), kjer obdelujejo različne teme (ob prebranih knjigah ali člankih, ob ogledanih filmih ipd.). Najbolj pomembna pa so praznovanja ob Sončevih obratih, in sicer so to prazniki Božič – Svarožič, Jaril – Jurij, kresna noč – Ivana Kopala in jesenska Morana (njihova praznovanja – zadnje so obeležili s kresom ob Jarilu marca 2011 – so dokumentirana na spletnem mestu www.staroverci.si vse od leta 2005 dalje).

174

Avgusta 2009 je Staroverska župa Svetovid na gradu Struga priredila t. i. vseslovansko večje, na katerem je 11 udeležencev iz Ukrajine, Rusije, Poljske, Srbije, Bolgarije in Slovenije razpravljalo o slovanskih mitologijah in religijah (razprave so natisnili v zborniku z naslovom Triglav – religiozni pomen pri Slovanih). Veče je ugotovilo, da je “slovansko staroversko gibanje postalo zgodovinsko dejstvo, ki predstavlja etnoreligijski preporod”, vlade slovanskih držav je pozvalo, “naj prenehajo s preganjanjem predstavnikov tradicionalne narodne kulture in njihove vere”, splošno javnost pa je pozvalo “k pravilnemu poimenovanju naše vere in gibanja, ki naj se pri posameznih slovanskih narodih imenuje 'jazičestvo', 'rodna vera' oziroma 'staroverstvo'” (glej www.staroverci.si/vece). Srečanje so zaključili z obredom ob prazniku letine.

Slovansko staroverstvo ima torej jasno panslovansko orientiranost, znotraj katere pa ostaja zelo močna nacionalna in etnična dimenzija. Le-ta se včasih lahko sprevrže v nacionalizem,²² kar je jasno zaznavno v nekaterih ruskih, ukrajinskih in srbskih staroverskih skupinah, za slovenske staroverce pa bi kljub poudarjanju pomena nacionalne zavesti težko trdili, da so neposredni nacionalisti. Ali kot pravi vodja neopoganskega društva Pan Pogan:

“Mnogi staroverci so nacionalno orientirani. In to je problem. Srbi so npr. poganstvo 'nacionalizirali'. Ko je tista novinarka Dela, ki je pisala članek, hotela v Ukrajino, so zahtevali ne vem kakšne dokaze, da je Slovenka, pa neko uniformo bi morala nositi ... Tudi Morgana je na naši konferenci povedala, da so nekatere skupine preveč nacionalne, agresivno nacionalne. Ampak naši (Ajdi oz. Svetovid) niso taki, so predvsem študjozni, neke konference delajo ... So fejest fantje” (intervju, 17. 8. 2010).

Kratka sintetična analiza in sklepi

Spomladi leta 2003 smo se v okviru sistematične raziskave novih religijskih in duhovnih gibanj v Sloveniji pripravljali na srečanje z voditeljem Univerzalne

²² Tradicionalne mitologije in predkrščanske religije so lahko privlačen material za nacionalistične skupine, ki v dokazovanju starodavnosti in posebnosti določenega naroda s pridom sprejmejo tudi nekatere dejavnosti neopoganskih gibanj. Tak domač primer bi bili Hervardi (www.hervardi.com), ki so leta 2009 prevedli in izdali knjigo Jurija Ivanoviča Venelina iz tridesetih let 19. stoletja z naslovom *Starodavni in današnji Slovenci* (Amalietti in Amalietti, 2009), v kateri avtor dokazuje predslovanski izvor naših prednikov, ki naj bi bili na tem ozemlju avtohtoni že dosti pred slovanskimi migracijami v 6. in 7. stoletju, in torej tudi dosti pred prihodom krščanstva. Privlačnosti takšnih idej za nacionalistična gibanja seveda ni težko razumeti, kakor tudi ne čudi distanciranje od njih s strani starovercev: “S Hervardi glede te teme razmišljamo povsem drugače. Mi smo narodno zavedni, oni pa so nacionalistični” (intervju z voditeljem Staroverske župe Svetovid, 24. 8. 2010).

verske skupnosti vzhajajočega sonca. V uvodnem pismu smo natančno pojasnili, kaj je predmet naše raziskave in kako se je lotevamo. V telefonskem pogovoru, v katerem smo se dogovarjali za podrobnosti srečanja, je intervjuvanec šaljivo vprašal: “Zanimajo vas torej nove religije – a kaj mislite s tem? Mogoče krščanstvo, ki je v te kraje prišlo stoletja za nami?”

V tej provokaciji seveda ni težko zaznati zrna soli, saj se sodobno poganstvo sklicuje na stoletja stare tradicije in njegova analitična umestitev v področje novih religijskih gibanj ni nujno neproblematična. To je vsaj do neke mere povezano z vprašanjem o pristni, bolj ali manj neposredni povezavi sodobnega z zgodovinskim poganstvom. Glede na manko pisnih virov, ki bi dovolj verodostojno in prepričljivo pričali o predkrščanskih verovanjih in obredih na naših (in sploh na evropskih) tleh, verjetno lahko za prevladujočo večino sodobnega poganstva sklepamo, da so te povezave zgolj posredne in da gre pri sodobnem poganstvu v veliki meri za reinvenčijo verovanj in obredja. A temeljni namen pričujočega članka ni debata o upravičenosti razumevanja sodobnega poganstva kot novega religijskega gibanja, niti preverjanje avtentičnosti neopoganskih verovanj in praks. Na tem mestu nas zanima predvsem živa prisotnost tovrstnih idej in praks v današnji Sloveniji. Predkrščanska verovanja namreč v slovenski kulturi niso prisotna zgolj v ljudskem izročilu, literaturi in sodobni pop kulturi, temveč jih kot živo duhovnost skušajo prakticirati nekatere organizirane skupine.

Prvi posamezniki in manjše skupine neopoganov so se pri nas začele pojavljati že v začetku osemdesetih let 20. stoletja, a je to vsaj poldrugo desetletje ostalo zamejeno na bolj ali manj zaprte in v okolici in širši družbi tako rekoč nevidne kroge. Danes so dejavnosti vsaj nekaterih neopoganskih skupin dovolj opazne v okolici in nekatere (redke) tudi razmeroma dobro prepoznavne v širši slovenski družbi. Neopoganske skupine, ki so v zadnjih letih aktivne na naših tleh, so glede na svoja verovanja in obredje precej raznolike, vse po vrsti pa so glede na število aktivnih članov zelo majhne. Nekatere so organizirane kot formalno priznane verske skupnosti, druge kot društva, nekatere pa zgolj kot neformalne skupine brez uradnega statusa. Nekatere skupine sestavlja skoraj izključno mladina, spet druge so starostno zelo heterogene, v nekaterih se združujejo predvsem ljudje srednjih let ... Veliko skupin je v svojih dejavnostih eklektičnih in vsaj do neke mere tudi sinkretičnih. Za nekatere izmed skupin predstavljajo neopoganske ideje in prakse zgolj eno od njihovih številnih dejavnosti, nekatere druge pa se trudijo kar se da zvesto slediti točno določeni mitološki in obredni tradiciji. Številne neopoganske skupine, ki so bile pri nas dejavne v zadnjih dveh ali treh desetletjih, so imele bolj ali manj kratko življenjsko dobo, a na drugi strani lahko zabeležimo tudi takšne, ki se na naših tleh ponašajo že z razmeroma dolgo tradicijo.

Če poskušamo na podlagi v pričujočem članku predstavljenih analiz izdelati priložnostno klasifikacijo neopoganskih skupin na Slovenskem, bi bilo smiselno predlagati pet razredov:

1. eklektične in novodobniške skupine (Svobodna katoliška cerkev in Pan pogan, Bela gnostična cerkev – Altorion),

2. (neo)keltske skupine (Vrbov log – Svibna, Borov log – pleme Seretti, do neke mere tudi Univerzalna verska skupnost vzhajajočega sonca),
3. slovansko staroverstvo (Staroverska župa Svetovid – Ajdi),
4. afriški šamanizem (Duhovna skupnost Oriš, do neke mere Bela gnostična cerkev – Altorion) in
5. sodobno čarovništvo – wicca (večinoma najstniške skupinice, ki se periodično pojavljajo in izginjajo že vsaj od konca devetdesetih let 20. stoletja).

176

V dejavnostih teh skupin na prvi pogled nemara res vidimo predvsem smešne odrasle, ki se igrajo Kelte, stare Slovane ali Indijance. A v resnici gre za mnogo več kot zgolj neizživete otroške igre, saj v sodobnih poganskih dejavnostih ne gre spregledati iskanja pristne skupinske izkušnje v skrajno individualiziranem poznomodernem svetu. Sodobno poganstvo, ki je danes v slovenskem kulturnem prostoru sicer obrozen in komaj zaznaven, a vendar jasno prisoten del religijsko-duhovne scene, na nek način odraža sodobni pluralizem, ki tudi na naših tleh postaja jasno zaznaven v tako rekoč vseh elementih sodobne slovenske kulture. Hkrati pa sodobno poganstvo odraža tudi neke splošne postmoderne eklektične trende, ki so vse bolj očitni v zahodni religioznosti in duhovnosti. V tem pogledu se Slovenija ne razlikuje bistveno od drugih zahodnih potrošniških družb poznega kapitalizma.

LITERATURA IN VIRI

BAN, Tina

2008 *Novodobniška duhovnost: od zgodovinskih izvorov do sodobne podobe*. Ljubljana: Založba FDV.

BLAŽIČ, Milena Mileva

2010 Primerjalna analiza lika čarovnice v ruskih in slovenskih pravljicah – študija primera: Jaga baba in Pehta. V: *Slovanstvo v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi: zbornik predavanj*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. Str. 95–106.

CHRYSSIDES, George D.

1999 *Exploring new religions*. London in New York: Cassel.

CLARKE, Peter B.

2006 *Encyclopedia of new religious movements*. London in New York: Routledge.

ČRNIČ, Aleš

2007 Predsednik za novo dobo: religiološka analiza Drnovškovega obrata. *Družboslovne razprave* 23, št. 56, str. 21–37.

ČRNIČ, Aleš; LESJAK, Gregor

2006 A systematic study of new religious movements – the Slovenian case. V: *Religions, churches and religiosity in post-communist Europe*. Krakow: Zakład Wydawniczy NOMOS. Str. 142–157.

KROPEJ, Monika

1998 The horse as the cosmological creature in the Slovene mythopoetic heritage. *Studia Mythologica Slavica* 1, str. 153–67.

LAVRIČ, Miran

2002 Sociološki pogled na novodobno duhovnost. V: *Subkulture*. Maribor: Subkulturni azil. Str. 101–135.

MAKAROVIČ, Jan

1998 *Od Črne boginje do Sina božjega: slovensko ozemlje kot sotočje verskih tokov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede; Pisa: Dipartimento di linguistica, Università degli studi di Pisa.

MEDVEŠČEK, Pavel

1992 Osvatina: poganski ogenj. *Etnolog* 2, št. 1, str. 151–156.

2006 *Let v lunino senco: pripovedi o starih verovanjih*. Nova Gorica: Taura.

OVSEC, Damjan J.

1991 *Slovanska mitologija in verovanje*. Ljubljana: Domus.

PIKE, Sarah. M.

2001 *Earthly bodies, magical selves: contemporary pagans and the search for the community*. Berkeley: University of California Press.

ŠAVER, Boštjan

2005 *Nazaj v planinski raj: alpska kultura slovenstva in mitologija Triglava*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

ŠMITEK, Zmago

1986 *Klic daljnih svetov: Slovenci in neevropske kulture*. Ljubljana: Založba Borec.

BESEDA O AVTORJU

Aleš Črnič, dr., je izredni profesor religiologije na Oddelku za kulturologijo Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani. Njegovi raziskovalni interesi so osredotočeni predvsem na znanstveno preučevanje sodobnih religijskih dogajanj, religijske svobode in tolerance ter na azijske religijske in kulturne tradicije. Objavil je znanstveno monografijo *V imenu Krišne: družboslovna študija gibanja Hare Krišna*, sicer pa objavlja znanstvene, strokovne in poljudne članke v domačih in tujih publikacijah. Je podpredsednik Mednarodnega združenja za preučevanje religije v Srednji in Vzhodni Evropi (ISORECEA), urednik spletne znanstvene revije *Religion and Society* in Central and Eastern Europe in urednik knjižne zbirke *Kult* pri Založbi FDV. Od ustanovitve leta 2004 je tudi vodja religiološke sekcije Slovenskega sociološkega društva.

ABOUT THE AUTHOR

Aleš Črnič, Ph. D., is an associate professor at the Department of Culturology of the Faculty of Social Sciences (FDV), University of Ljubljana. His research interests mainly focus on the scientific study of contemporary religious developments, religious freedoms and tolerance, and Asian religious and cultural traditions. He has published a scientific monograph, *V imenu Krišne: družboslovna študija gibanja Hare Krišna (In the name of Krishna: a sociological study of the Hara Krishna Movement)* and writes scientific, professional and popular science articles for domestic and foreign publications. He is vice-president of The International Study of Religion in Eastern and Central Europe Association (ISORECEA), editor of the Internet scientific journal *Religion and Society in Central and Eastern Europe*, and editor of the collection of books *Kult*, published by the FDV's Publishing House. From its foundation in 2004, he has acted as the head of the religious section of the *Slovenian Sociological Association*.

SUMMARY

“NEW RELIGIONS? DO YOU MEAN CHRISTIANITY?”. CONTEMPORARY PAGANISM IN SLOVENIA178

Groups that worshipped nature while referring to various pre-Christian traditions and to own their activities as contemporary paganism or Neo-paganism, appeared in the special context of the second half of the 20th century, first in the United Kingdom, followed immediately by the USA and soon by other parts of the Western world. The term Neo-paganism refers to modern interpretations and revitalisations of pre-Christian religions, e.g. modern witchcraft, Druidism, Nordic asatru (heathenism), Slavic Old Believers, enchantment with the Celtic spiritual heritage, (Neo)shamanism, revivals of the ancient traditions of North-American Indians, African joruba and santerie, ancient Egyptian civilisations, etc. In contemporary Slovene culture pre-Christian beliefs are not present only in oral tradition, literature and pop culture, but are practised by some organised groups as living spirituality. These groups differ widely in their beliefs and rituals, but they are all small in terms of the number of active members. Some are organised as formally recognised religious communities, others as societies, and some merely as informal groups without any official status. Many groups are eclectic in their activities and at least to some extent also syncretic. To some of these groups their neo-pagan ideas and practices are just one of their many activities, other groups endeavour to faithfully revive exactly defined mythological and ritual traditions. Based on the analyses presented in this article, we propose the following working classification of the neo-pagan groups in Slovenia: 1) eclectic and new-age groups, 2) (neo)Celtic groups, 3) Slavic Old Believers, 4) African paganism, and 5) modern witchcraft – Wicca. Even though these neo-pagan groups probably indulge in weird (to the common taste) and at first sight childish activities, we cannot ignore their genuine search for a deeper meaning. Contemporary paganism actively strives towards group spiritual experience in an otherwise extremely individualised world, and this reflects general postmodern eclectic trends, which are increasingly obvious in Western religiosity and spirituality. In this aspect, Slovenia does not differ much from the other Western (consumer) societies of late capitalism.